

HOLLER JUDIT

MIÉNK ITT A TÉR!?

*Interaktív terek**a Magyar Természettudományi Múzeumban*

„A nevelőképesség próbaköve a kiállítás. Annyit ér, amennyit a jelennek nyújtani tud. Híd, amelyen nemzedékek jutnak át a jövőbe, és az elmúlt élet értékeit mentik át az újabb tudni vágyóknak és alkotóknak.”

Tasnádi Kubacska András, múzeumigazgató 1945–1949

A múzeumok egyre fontosabbá váló közművelődési küldetése, családbarát és iskolabarát szemlélete tükrében a Magyar Természettudományi Múzeum kiállításait, és a kiállításokhoz szervesen kapcsolódó foglalkoztató tereket fogom bemutatni. A kiállításokat, mint a múzeum elsődleges kommunikációs eszközeit, azt a produkciót, amivel minden egyes látogató találkozik, függetlenül attól, hogy a milyen céllal érkezett hozzánk, és igénybe veszi-e egyéb szolgáltatásainkat. Valamint a foglalkoztató tereket, amelyek nélkül múzeumpedagógiai foglalkozások és a hétfégi családi programok első számú helyszínei.

SÁRKÁNYOK, ÓRIÁSOK ÉS MÁS REJTÉLYES LÉNYEK
ÚJ SZEMLÉLETŰ KIÁLLÍTÁSOK

A gyűjtemények fenntartásán túl a múzeum legfőbb feladata a természet megismerése, értékeinek megőrzése és az évszázadok alatt felhalmozott tárgyak és tudás közzététele. Intézményünkben különlegesen szerencsés módon a közművelődési és kiállítás-rendezési csoport egy főosztályhoz tartozik, ami ideális körülményeket teremt az átfogó értelemben vett közművelődési munka számára*. A kiállítások tervezése során már a komplex felhasználói igények figyelembe vételével tudunk gondolkodni, a programokért felelős csapatnak pedig idejekorán alkalma nyílik megismerni azokat a tárgyakat, jelenségeket, amelyeket a későbbiekben kommunikálnia kell.

1996-ban a múzeum új kiállítási épületének megnyitásával kiállításaink történetének új fejezete kezdődött el. Szakítva az általánosan elterjedt,

*Közművelődés kifejezés alatt az ismeretterjesztő, a múzeumpedagógiai, a hagyományos közművelődési, a kiállítás-készítési és az ezekhez kapcsolódó PR és marketing feladatokat is értjük.

gyűjtőpont

hagyományos tárgycentrikus kiállítás-rendezési gyakorlattal a bemutatni kívánt jelenségeket, folyamatokat kevesebb eredeti tárggyal, viszont annál több, a megértést segítő interaktív elemmel, valódi múzeumi élményt teremtő installációval, hang, fény és színhatással jelenítjük meg. Nagy hangsúlyt helyezünk arra, hogy kiállításainkat a gyerekek is értsék, és otthonosan érezzék magukat bennük. Látogatóközönségünk több mint felét a 14 év alatti korosztály teszi ki. Így a legtöbb téma bemutatásánál figyelembe kell vennünk speciális igényeiket.

*...szakítva
a hagyományos
tárgycentrikus
kiállítás-rendezési
gyakorlattal...*

Az interaktív egységeket természetesen ők veszik először birtokba, az itt-ott felbukkanó mesebeli lények, mint a kincsesbányában rejtőző bányamanó is a fiatalabb korosztálynak és persze a mindannyiunkban ott rejtőző gyermeknek szólnak. Mert igazán elnyésző azon kamasz vagy felnőtt látogatók a száma, akik ne próbálnák ki interaktív berendezéseinket.

Ahol mód van rá, a természettudományos megközelítés mellett a jelenségek történelmi, irodalmi, néprajzi interpretációjának is helyet adunk. Legjobb példa erre a millennium tiszteletére nyílt, **Aki a világot szereti – A Kárpát-medence természeti kincsei** című kiállításunk. A mesebeli hangulatot árasztó bemutatóban a legendák és a mesék lényeivel találkozhat a látogató. Az életre keltett mesevilág és nagyszámú eredeti gyűjteményi tárgy és rekonstrukció párhuzamos bemutatásával ötvöztük a természetrajzot a művészettel és a mítosszal. A kiállítás terei – a kincsesbánya, a sárkánybarlang, a rejtek adó erdő –, nem csak elnevezésükben, hanem megjelenésükben is valóban mesébe illő helyszínek. Más szemszögből nézve őket, egy-egy tudományos tár felségterületei, amelyeken a mondák szereplői és a leltározott gyűjteményi tárgyak jól megférnek egymás mellett. Ahogy az egy tárgyhoz kapcsolódó legenda, a korszerű természettudományos leírás és a játékok egymást erősítve adnak komplex képet természeti kincseinkről és engednek betekintést kultúránk történetébe.

A sárkánybarlangban többek között a Kárpát-medencéből előkerült barlangi medve és gypjas orrszarvú maradványok, a középkori sárkánylegendák és Süsü, a sárkány várnak a belépőkre.

A kincsesbányában az aranyat termő szőlőfürtök, a sóhegyek, a világító ásványok és a kiskakas gyémánt félkrajcárjai is elférnek.

A meseerdőben a hazai tölgyesek állatvilága fogad minket: rovarok, ma-

gyűjtőpont

darak, emlősök. Egy sincs köztük, amelyik ne szerepelne valamelyik mondánkban, mesénkben, dalunkban.

Ez a kiállítás elsőrendű háttérrel és bőséges tárgyi anyagot biztosít óvodás és alsó tagozatos csoportok múzeumpedagógiai foglalkozásaihoz. Az itt tartott múzeumi órák a legnépszerűbbek közé tartoznak.

Az 2002-ben nyílt **Túl az Óperencián** című múzeumtörténeti kiállításunkban a felnőtteknek szóló részekkel párhuzamosan egy gyerekeknek szóló vonulatot is kialakítottunk. Nem a felnőtt fejezet gyerekek számára érthető, esetleg egyszerűsített magyarázatát készítettük el, hanem minden egységben megkerestük azt a néhány gondolatot, amit a kisebbeknek élményszerűen át tudunk adni, hogy ők is képet kaphassanak a kulisszák mögött, a tudományos gyűjteményekben folyó munkáról.

Bár magát a kiállítást idén lebontottuk, interaktív részeit nem száműztük a raktárba. Jelenleg ők képezik a háttérét a *Műhelytitkok* című különleges programunknak. Annak a heti rendszerességgel zajló eseménynek, amelyeken muzeológusaink személyesen mutatják be munkájuk és gyűjteményük érdekes részleteit.

A Mesék kertjében

gyűjtőpont

DINÓS JÁTSZÓTÉR ÉS DINÓ KUCKÓ

Egészen más helyzetben vagyunk a külföldről bérelt nagy vándorkiállításokkal. Ezek a „készen kapott” bemutatók ritkán teszik lehetővé, hogy a helyi igényekhez alkalmazott kiegészítő egységeket magában a kiállításban elhelyezzük. A kiállítás mellett, mintegy kiegészítésként, esetleg bevezető vagy levezető egységként viszont alkalmazhatjuk őket. Két őslénytani tárgyú kiállítás, a **Tollas dinoszauruszok** és a **Patagónia óriás dinói** szolgálnak erre legjobb példaként.

A ma élő madarak ősi rokonságát, a tollas dinókat bemutató tárlat felbecsülhetetlen értékű tárgyi anyagával, elegáns installációjával és képi világával, felnőtteknek szóló szövegeivel és lenyűgöző interaktív berendezéseivel a 12 év feletti korosztály számára volt teljes egészében befogadható. A kiállítás ezen adottságaival szerencsére már idejekorán szembesültünk, így volt lehetőségünk a megoldáson gondolkodni. A problémát az jelentette, hogy mivel minden kiállítás, amely bármilyen módon dinókról szól, kisgyermekes családok és csoportok ezreit mozgatja meg. Így a szülőknek, nagyobb testvéreknek valódi intellektuális csemegét jelentő tárlatot nem hagyhattuk önmagában állni, ki kellett egészítenünk kisebbeknek szóló elemekkel.

Járj úgy, mint egy Iguanodon!

Bevezetőként egy földtörténeti időszak és a dinoszauruszok törzsfája segítette a belépőknek időben elhelyezni a kiállításban bemutatott leleteket és jelenségeket. A kiállítás mellett egy mindenki által szabadon használható játszóteret alakítottunk ki. Nem akartuk lefordítani a kiállítás minden üzenetét a kisebbek számára, helyette a dinoszauruszokról szóló általános tudnivalókból vetettünk be néhányat. A kiállításban szereplő apró tollas dinók mellett nagyobb testű rokonaik is szerepet kaptak, azok az őslények, amelyeket a gyerekeknek már eleve ismernek.

Volt itt tollas dinó összerakó, „Mérd magad a dinoszauruszokhoz!” egység, „Járj úgy, mint egy Iguanodon!” játék...

A múzeumpedagógiai foglalkozások elkülönített teret kaptak. A mindig nyüzsgő és zajos kiállítási térben ugyanis nem lehet elmélyült munkát folytatni az óvodás és kiskolák csoportokkal. Szeparálnunk kellett tehát azt a területet, ahol számukra tartunk órákat. Speciális tárgyak, installációk készültek ide, amelyek csak múzeumpedagógus vezetésével, a foglalkozások alkalmával voltak használhatók. Megjelent itt is az időszak és a

dinoszauruszok családfája – természetesen mindkettőn a foglalkozáshoz adaptált, egyszerűsített változatban. A dinoszauruszok életének mozzanatai – fészekrakás, táplálkozás, mozgás – adták a következő egység témáit. Törekedtünk arra, hogy még a játékos elemeket is minden szempontból hiteles információval töltsük meg, és a gyerekek olyan kellékeket használjanak, amelyek csak a múzeumban hozzáférhetőek. A dinófészekbe tudományosan hiteles tojasmásolatok kerültek, a játékokon megjelenő grafikákat pedig az Őslénytár kutatóinak instrukciói alapján készítettük. Tekintve, hogy az őslények elveszett világát kizárólag az ősmaradványokon keresztül ismerhetjük meg, a foglalkoztató tér egy részét a kövületek képződéséről szóló játéknak szenteltük. Ezt a bonyolult geokémiai folyamatot egy képregény segítségével tettük szemléletessé és érthetővé a legkisebbek számára is. A foglalkozás végén, mintegy emlékül, domborbélyegzők segítségével minden résztvevő elkészíthette a saját dinólábnyom sorozatát.

A jelenleg nálunk látható **Patagónia óriás dinói** című kiállítással ezek után már mondhatni „könnyű dolgunk volt”. Több okból is. Bár a laikus közönség számára többnyire ismeretlen fajokat mutatunk be, de az ismeretterjesztő könyvekből és filmekből ismert formák vannak jelen. Hatal-

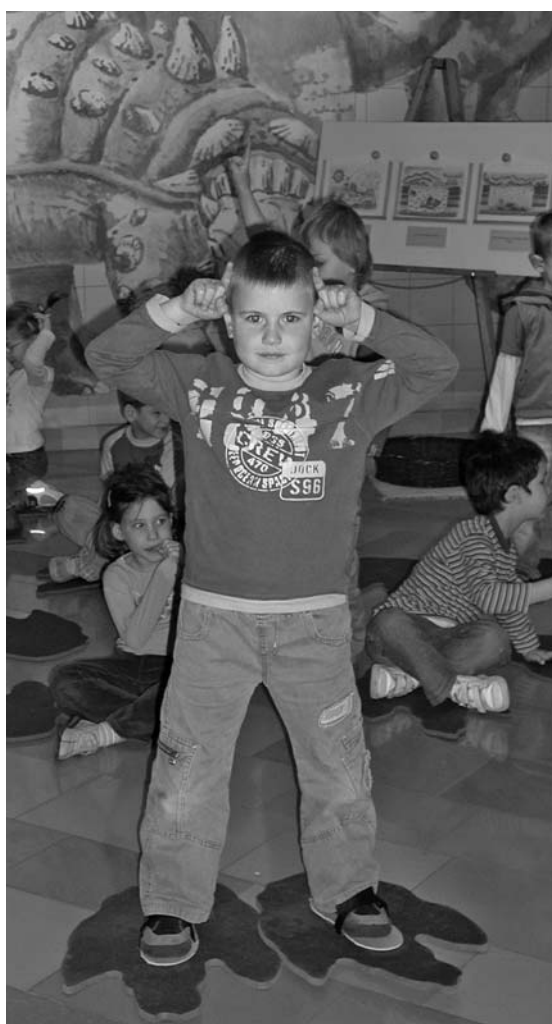
*...a gyerekek
olyan kellékeket
használjanak, amelyek
csak a múzeumban
hozzáférhetőek...*

gyűjtőpont

mas termetű növényevők, gyors mozgású ragadozók, hatalmas húsevők, vízi életmódra áttért őshüllők.

A vándorkiállításához eredetileg is tartozott egy ún. interaktív játszótér, amelyet saját elképzeléseink, ötleteink alapján kiegészíthettünk. A dinótojások, amelyekből a gyerekek mint kisdinók bújhatnak elő; a kirakó játékok, a dinók rekonstrukcióival; az animációk; a kövületvadász játék mind Argentínából érkeztek. Mi a „Dinó-memory”, „Mérd magad a dinókhoz!”, „Mit ehettek a növényevő dinók?”, „Mennyit ettek a patagóniai dinók?”, „Kivel találkozhattak a patagóniai dinók?” egységekkel egészítettük ki a teret.

A múzeumpedagógiai foglalkozások tervezésénél és a foglalkoztató tér kialakításakor tapasztalataink mellett a már elkészített demonstrációs eszközök egy részét is hasznosíthattuk. A Dinó kuc-kóban természetesen új tárgyak és témák is megjelennek. A világ leghatalmasabb karma, a ragadozó Megaraptor fegyverének könnyű műanyagból készített másolata minden órán előkerül. A húsevő dinók hegyes fogait nagyítóval vizsgáljuk, így minden gyerek maga fedezheti fel késpengére emlékeztető recés élüket. A foglalkozás első 10 percét a kiállításban tölti a csoport. A hatalmas csontvázak látványánál jobban semmi nem motiválná a gyerekeket. A fajokkal, méretekkel, az egyes csontvázak jellegzetességeivel itt ismerkednek meg.

„Egy valódi Carnotaurus”

TERMÉSZETBÚVÁR-TEREM – A KÉZBE VEHETŐ MÚZEUM

A Természetbúvár-teremben más törvények uralkodnak, mint a múzeum kiállításában. Ez egy olyan hely, ahol mindenki felfedezőnek érezheti magát. Minden olyan tárgy típus megtalálható itt, amely általában a kiállításainkban látható, de a kiállítási tárgyakkal ellentétben szinte mind-egyikük megérinthető, kézbe vehető; a csillogó ásványok, a kőzetek, az ősmaradványok, a kitömött állatok, az állatsontok, az embercsontok, a magok, a termések vagy az Orczy-kert növényeit bemutató herbáriumi lapok.

A kézbe adható tárgyak sokaságának köszönhetően teremthettük meg a szabad vizsgálódás feltételeit. Az itt felvonultatott közel 200 tárgy egy közepes méretű állandó kiállítás megépítéséhez is elegendő lenne. A tárgyak egy része a tudományos gyűjteményekből származik. Ezek többnyire másodpéldányok vagy lelőhely nélküli darabok, vagyis tudományos értéket nem képviselő példányok. Egy-két értékes gyűjteményi darabot is használunk, kizárólag olyanokat, amelyek kibírják a fokozott igénybevételt, mint például az elefántkoponya. A tárgyak másik csoportját látogatóktól, gyűjtőktől kapott preparátumok, kiránduláson gyűjtött termések, életnyomok, madárfészkek, tollak adják. A tárgyak összegyűjtésekor minden igyekezettel azon voltunk, hogy minél jobban be tudjuk mutatni a természet sokféleségét, szépségét.

A már tizenöt éve működő terem műfaját tekintve Nyugat-Európa és Észak-Amerika természetrajzi múzeumaiban elterjedt foglalkoztató terem (Discovery Room) sorozatába illeszkedik. Ezek a különleges atmoszférájú terek a világ minden táján az iskolás csoportok és a családos látogatók kedvenceivé válnak. Nem véletlen tehát, hogy a Természetbúvár-terem fennállása óta a múzeum legnépszerűbb programja.

A hét hat napján fogadunk itt látogatókat. Hétköznap gyerekcsoportok számára tartunk tematikus foglalkozásokat. Az ismeretek hagyományos átadása helyett az önálló felfedezés lehetőségét nyújtjuk. A megismerés folyamatába igyekszünk valamennyi érzékszervet bevonni. Tanítási szünetben és hétvégén a családos látogatóké a terep, az élettelen és élő természet csodái között a nagypapáktól az unokákig mindenki talál valami érdekeset.

*...a nagypapáktól
az unokákig
mindenki talál
valami érdekeset...*